

Remissvar, SOU 2019:58 Härifrån till evigheten – en långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv

Ku2019/02112/KL

Sammanfattning

Musikverket har beretts möjlighet att lämna remissvar på *SOU 2019:58 Härifrån till evigheten – En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv*.

Musikverket ställer sig i huvudsak positivt till de förslag som presenteras i utredningen men vill peka på ett antal brister och oklarheter. Yttrandet följer utredningens disposition och redovisar Musikverkets ställningstaganden under respektive rubrik.

En övergripande kommentar rör behandlingen av enskilda arkivbestånd som fått stor plats i utredningen. Musikverket håller med om att detta är en viktig del i skapandet av en helhetsbild men konstaterar att utredningen har lagt stor vikt vid de enskilda arkivinstitutionerna samt arkivmyndigheterna, medan övriga myndigheter som arbetar med enskilda arkiv behandlas mycket lite. Viktiga bestånd av enskilda arkiv förvaras av institutioner inom biblioteks- och museisektorn samt vid institutioner som Svenskt visarkiv, och den ämneskunskap som finns på dessa institutioner är central för förståelse och hantering av materialet.

Avsnitt 4.4.3 Myndigheter med arkivsamlingar

Utredningen har i sin översikt av myndigheter med arkivsamlingar beskrivit att sådana finns vid

Institutet för språk och folkminnen, vid forskningsbiblioteken vid universiteten och KB samt vid museer. Att även specialbibliotek (som Musik- och teaterbiblioteket är ett exempel på) förvarar arkivsamlingar nämns inte, och inte heller Svenskt visarkiv. Detta är en brist i den helhetsbild av arkivsektorn som utredningen hade i uppdrag att skapa.

I sitt inspel till arkivutredningen har KB tillsammans med universitetsbiblioteken i Lund, Umeå och Uppsala efterfrågat en tydligare samordning av insamlingen av enskilda arkiv. Även centralmuseerna (där Musikverket med Scenkonstmuseet ingår) har uttryckt önskemål i samma riktning i sitt inspel. Musikverket noterar att utredningen inte har kommit med några förslag om ökad samordning vilket vore önskvärt, men delar inspelens mening att en ökad samordning utifrån institutionernas olika bevakningsområden skulle vara bra. Detta gäller inte minst inom staten.

5.6 Tillgänglighet

Utredningen föreslår att det i arkivlagen ska finnas krav på arkivmyndigheterna att tillgängliggöra och främja användningen av arkiv. Musikverket anser samma krav ska gälla för samtliga myndigheter som förvarar arkiv – inte bara arkivmyndigheterna. Vid sidan av arkivinstitutionerna förvaras enskilda arkiv även av myndigheter inom biblioteks- och museisektorn, samt vid institutioner som Svenskt visarkiv.

6.4.5 Rapportering av uppgifter om arkiv

Musikverket stödjer utredningens förslag att det införs en bestämmelse i arkivlagen om att myndigheterna ska lämna uppgifter om arkiv till ett nationellt arkivinformationssystem, alltså NAD. I utredningstexten refereras det i avsnittet till myndigheternas egna arkiv och eventuellt övertagna arkiv. Musikverket menar att bestämmelsen bör gälla alla arkiv som myndigheterna förvarar. Viktiga bestånd av enskilda arkiv förvaras av myndigheter inom biblioteks- och museisektorn.

Det finns givetvis inte någon motsättning mellan att tillgängliggöra arkiv i NAD och att utveckla egna databaser som är anpassade till de egna bestånden – det handlar om olika vägar för att nå olika målgrupper. I sammanhanget kan även tilläggas att utredningen saknar förslag om strategier kring användandet av länkad data, ett område som enligt Digisams rapport "Ett digitalare kulturarv" kan få stor betydelse.

7.2 Vad avses med bevarande och gallring?

I utredningen beskrivs att audiovisuellt material inspelat på vissa typer av obeständiga informationsbärare måste digitaliseras för att kunna bevaras. Det är mycket riktigt så att aktiva bevarandeåtgärder måste vidtas för att inte sådant innehåll ska gå förlorat. Musikverket anser att huvudprincipen ska vara att de digitaliserade informationsbärarnas originalformat (exempelvis ljudband) inte gallras efter att de digitaliseras om originalen inte är så uppenbart självdestruerande att de kommer att vara oläsbara/ohörbara inom en nära framtid. Originalen kan efter en digitalisering fungera som analoga säkerhetskopior och den tekniska utvecklingen kan kräva att materialet digitaliseras på nytt. Det är viktigt att förstå att en överföring från analogt till digitalt format alltid innebär ett visst informationsbortfall. Det betyder att de analoga ljudbärarna fortsätter att vara viktiga

primärkällor även efter digitalisering. Detta är i korthet samma linje som IASA (International Association of Sound and Audiovisual Archives), där Musikverket genom Svenskt visarkiv är med, förespråkar.

Relevant i sammanhanget är även att förutsättningar för och krav på digitalisering av audiovisuellt material ser mycket olika ut beroende på vilken typ av information som ska bevaras. Detta påverkar också samtliga led i digitaliseringskedjan inklusive digitalt bevarande, därmed även de förväntade kostnaderna. Ett exempel är inspelad musik, där man till skillnad från talat ljud behöver fånga avsevärt mer av informationen. Detta är särskilt motiverat då inspelningen uppbär musikalisk verkshöjd. De standarder som hittills varit vedertagna vid dylik digitalisering baseras ofta på vilka skillnader det mänskliga örat kan uppfatta. Då maskiner i högre utsträckning förväntas vara primära läsare av data i framtiden kan dessa standarder snart visa sig vara undermåliga.

7.11.1 Bestämmelser om bevarande i en ny arkivlag

Utredningens förslag som syftar till ett mer proaktivt arbetssätt i den statliga arkivsektorn, med en aktivare bevarandeplanering från Riksarkivet är i grunden mycket bra. Det ökar möjligheterna till en effektiv strategisk styrning av statens informationshantering, vilket är nödvändigt i en digital förvaltning. Det är dock av största vikt att bevarandeplaneringen inom staten bygger på ett samarbete mellan myndigheterna och Riksarkivet, detta eftersom störst expertis om de olika myndigheternas handlingar finns inom respektive myndighet. Vikten av samarbete i denna fråga skulle förslagsvis kunna formuleras att bevarandeplaneringen ska ske i samråd med de berörda myndigheterna.

7.11.4 Inventering av arkivbestånd

I avsnittet *Inventering av befintliga arkivbestånd* föreslås att Riksarkivet får i uppdrag att inventera arkivbestånden som förvaras hos statliga myndigheter för att kunna bedöma och prioritera de bevarandeinsatser som behövs. Om förslaget om inventering även inkluderar de enskilda arkiv som förvaras av myndigheterna framgår inte. Musikverket föreslår att detta tydliggörs. Viktiga bestånd av enskilda arkiv förvaras av myndigheter inom biblioteks- och museisektorn, samt vid institutioner som Svenskt visarkiv.

I avsnittet *Utreda förutsättningar för digitalisering av statliga myndigheters pappersarkiv* föreslås en utredning om de ekonomiska, praktiska och tekniska förutsättningarna för att massdigitalisera och sedan gallra pappershandlingar som i dag förvaras hos statliga myndigheter. Musikverket menar att om detta ska utredas borde den viktigaste frågan vara vilka samhällseliga konsekvenser i övrigt som en sådan gallring skulle få, inte minst för forskningen. Frågan måste belysas med en gedigen risk- och konsekvensanalys innan en så omfattande gallring kan bli aktuell. Om förslaget om gallring efter massdigitalisering även inkluderar de enskilda arkiv som förvaras av myndigheterna framgår inte. Musikverket föreslår att detta tydliggörs.

Den nationella inventering av audiovisuella medier och utredning om förutsättningarna för en framtida digitalisering som utredningen föreslår i avsnittet *Inventeringsuppdrag kring audiovisuella medier* är nödvändig att genomföra för att minska de informationsförluster som redan skett och annars fortsatt kommer att ske. Då mycket av de audiovisuella medierna inte finns på beständiga informationsbärare

innebär uteblivna aktiva åtgärder detsamma som ett beslut om långsam oöverlagd gallring, varför Musikverket välkomnar förslaget. Detta gäller både analoga informationsbärare (exempelvis ljudband) som behöver digitaliseras och digital information (på exempelvis CD-skivor) som behöver migreras. I utredningen saknas dock förslag om hur arbetet ska finansieras. En inventering och utredning av detta stora och komplexa område behöver särskilda resurser för att kunna genomföras. Musikverket föreslår att ett förslag om inventering också innehåller en plan för finansiering. Detta gäller oavsett, men särskilt om inventeringen även ska omfatta audiovisuella medier som förvaras av kommuner, regioner och enskild sektor. Musikverket föreslår vidare att det i uppdraget även ska ingå att ta ställning till frågan hur det audiovisuella materialet ska tillgängliggöras på bästa sätt.

8.7.4 Finansieringen av överlämnade arkiv

Musikverket ser problem med den finansieringsmodell som utredningen förordar, alltså att det är de levererande myndigheterna som ska täcka Riksarkivets hela kostnader för att ta emot, bevara, vårda och tillhandahålla överlämnade arkiv. Arkiven är en del av kulturarvet och är en gemensam angelägenhet. När en myndighets arkivbestånd uppnått en sådan ålder att myndigheten inte längre behöver ha kvar materialet, utgör arkivet ett material som främst är till nytta för forskningens, eller allmänhetens, behov. Att en myndighet med ett stort historiskt arkivmaterial ska belastas ekonomiskt för detta är svårt att motivera. Musikverket ser en risk i att dyra avgifter kan leda till att myndigheter väljer att behålla sina arkiv längre än vad de har behov av. Om myndigheter inte överlämnar sina historiska arkiv till Riksarkivet försämras tillgången till allmänna handlingar, vilket inte är i linje med utredningens övergripande syfte – ”att säkerställa samhällets tillgång till allmänna handlingar både nu och i framtiden”.

10.5.2 Rådgivning, förvärv och främjande

Musikverket ser det som en självklarhet att statliga myndigheter ska ta emot arkivbestånd från enskilda arkivbildare som är av särskild betydelse för forskning och kulturarvet. Det gäller Riksarkivet, men i lika stor utsträckning de övriga myndigheter som tar emot enskilda arkiv.

14.5.3 Ekonomiska konsekvenser av massdigitalisering på arkivområdet

Musikverket stödjer utredningens förslag att Riksarkivet ska få i uppdrag att ta fram underlag till regeringen för att beräkna de ekonomiska konsekvenserna av massdigitalisering på arkivområdet. Uppdraget bör utökas till att inte bara utreda de ekonomiska aspekterna, utan även utreda vilka övriga effekter en massdigitalisering skulle få för forskningen och samhället i stort.

Musikverket delar utredningens bedömning att det samarbete som sker mellan Riksarkivet och övriga kulturarvsmyndigheter inom ramen för Digisam, där man skapar noder för digitalisering, är ett kostnadseffektivt sätt att nyttja befintliga teknikresurser och investeringar. Musikverket ser ett behov av ökad styrning från regeringens sida, inte minst eftersom skapandet av kunskaps- och produktionsnoder inte bara är en organisatorisk fråga, utan även en finansiell. Här kan även påtalas att det inom Musikverket redan finns en befintlig infrastruktur för digitalisering med särskild spetskompetens inom ljudområdet och att myndigheten mycket väl kan utgöra en nod i en nationell infrastruktur.

Beslut om yttrande

Musikverkets remissvar har fastställts av generaldirektör Dan Lundberg efter föredragning av verksarkivarie Erik Broström. I beredningen har arkivarierna Marianne Seid och Sebastian Lindblom, forskningsarkivarie Wictor Johansson samt digitaliseringsansvarig David Jansson deltagit.

Dan Lundberg

Erik Broström

Generaldirektör

Verksarkivarie